

NAFAR - IZKUNTZAN ORRIA

EUSKAL HERRIAN BARNA

Tesilan bat euskeraz onartua

Aspaldiko berria izaten bada ere hona hemen laburki osanez: Joan berri den Apteraren 13'an Gasteiz (Itozia)ko Teologia Fakultatean euskaldun Praille argi batek euskeraz egindako tesilana AZALDU, irakurri eta honen alde ekin zion azkenean kalifikazirik onenak aitaturik.

Mahiburuok iru izan ziran: Jose Zuzunegi (Itozia), Antonio Artola (Bilbonatarra), eta Iñaki Oriñabia (Oiarzukoa). Tesilana "Euskeraz eginkoia izan bazen, euskeraz ere harritzen irakurketa eta gorpuzpena".

Gura euskaldun lizenziadun berriraren lizenziaturak hauek dira: SABIN BARRUE-ITABENA, Bazkaiko Mallabiarren sortua, Pasitortara. Tesilaren lizenziaturak: EKONOMIA, EUSKAL LINGUA, SENDIA BASILIO SANJUANEN ARIZ, Zuzendaria Iñaki Oriñabia.

Puntuaziorik haundiena k. Jaso zituen: Hamar puntu. Goresmenek Praille Pastora den Sabino Barrietabara Aitari, baita ere Gasteizko Teologia Fakultatean. Beste Euskal Herriko Teologia Fakultateak badute ikasleak ederra beste alibeste egitako.

GERO Editorialaren asmoak

Bilbo'ko Euskal Editorial den GERO delakoak bere harpidedunel esan die, bere barruan KIMU izeneko Sail bere izateko duela. KIMU delakoaren liburuak ez diete GEROren harpidedunel bidali. Bakitza berri harpidedun izateko idatzi behar du zuzendile hauetara: KIMU. Apartado 73 Bilbao. Liburu bakitza 90 pezetan harpidedunek jasoko dituzte. Liburutegietan berriz 125 pezetan balioko dute.

Aurten honako liburuak argitaratuko dira: IRUIAK: Zarazko ikasteko haurrek prestatua. EUSKAL LITERATURA II: Joshe Erizibengoa eta Patxi Ezkialdearena. AMAYA: Iñaki Azkune eta J. Anrieta rena. KANTAK: Manuel Urteletak. ANTXO GARTZEBIZ: J. M. Arriletak.

Aita Santiago Onaindiaren «EUSKAL LITERATURA»

Alta Santi Onaindia Bizkaiko Praille Karmeldar bizkor eta euskal idazle peregrinaria da. Lanra'ko Karmel daren Konbentuan bizi da aspaldin eta handik Euskal Herriko txoko guzietara bere euskal lanak zabiltzen ditu oparoen.

Nik ez dakit orain zenbat idazlan, aldizkari eta liburuak dagoneko euskeraz utse an argitaratu eman ditu. Baño oroitzen naiz istante batean alda batetik KARMELE izeneko lru-hilabeteko aldizkaria bere esku degola, beste batetik bi euskal liburu berak prestatuak nikira kurr ditudanal: MILA EUSKAL OLERKI EDER eta «GURE BERTSOLARIAK» izenekoak Gainera Orain urtebete bat 7'ardi Nafarroako Diputazioaren euskeraz idatzitako PRINCIPIE DE VIANA hilabetekaria haren antolatutako erdiko bi orriak bere gain daukela: BERTSOLARIA dauketa izenburuztat.

Eta hau dena zergatik? Hona marzillaren gizona: Gure Aita Onaindia «EUSKAL LITERATURA» izene duen lan handi bat prestatzen ari da. Bere lan nagusiaren zabaldundeko gisako orrietan esan den bezala: «Aldi edo garai guztietako euskal-idazle buruz inork oraindik idatzi duen lanik osoa ez dago, eta idazlan a zaldiaz, aztertuaz, eta irizirik emanaz».

Euskal Lan eder honek osoan 6 ale (tomo) izanen ditu. Ale bakoitzak 160 pezetan salduko dira baño arpidedunentzat bakarrik, eta liburutegietan 200 pezetan.

Edozeinek konprentu k o duen bezala obago da arpidedun egitea eta norberaren etxeara korreoaz bidaltzea liburutegietan saltzea baño; zergatik alda batetik aukerakongo, erreago eta eginko delakoak eta beste batetik merkeago.

«EUSKAL LITERATURA» delako honen 6 aleak etxetan jasotzeko bide erraza norberaren izen, deiturra eta zuzenbideak ETOR: APARTADO 193 SAN SEBASTIAN idatzi eta bidaltzea da.

Tomoak banaka banaka argitaratuko dira. Bejondetzuia Alta Onaindia biotzetzil.

KUSLE

Nafarroako ikastolen ikastaroa Iruñean

Uztailaren 16 garrenetik egorraren 11 garrenean, Iruñean ematen ari da ikastaro bat Nafarroako euskal irakasleentzat. Besteren batek agian emanen du horien berri geyago, lehen aldia baita Nafarroako Diputazioak (eta beste Diputazioak guttiago) ikastolak bere gain Artzen dituela, anderefoien ikasbiderako elektak emanarazten. Magisterioko Escuela Normal ofizialaren ereto batean.

Itzaldi eta Klaseak euskeraz ematen dira denak, irurogel balfio geyago Andereño bidduz, geyenak Nafarroako. Urrats ezinago eundia dela, ergi eski dago. Eta eman diena itzaldi horien artean, honera ekartzten dugu gaur, A. Irigaray idazle ezegunak eginkoia.

DATU IDATZ-ERAK EUSKALZAINDIEN GOMENDIOZCO DATU IDATZ-ERAK

Erta hau jakinduri-estudio tinto bat izanen, lagun erdiko Itzaspertu edo Solasaldi bat baizik. Baina ohar bat egin naiz datuzet tehenik; a homen ezagoeia Euskalzaindiaren izenean, nora izenean baizik: Foru-Diputazioari eskerroneko agurrak eginez bi denabar, ikastaro hau, bere itzalpeko ikastoleen onetan abiatu duela, etxepnulu ederra emanaz.

Eta Euskeraz-akademikak gomendatu erregelak hortek alipatu baino lehen, Aita Justo Mocooraok, ahantzirik dagoen «Genio y Lengua» bere liburuak mamtsun, idatz-estiloa diona, irakurri naiz datuzet: «Hemos hecho caso

omiso del público [euskeraz idaztean, alegia], con la presencia de escritos faltos de contenido, insulsos o sin substancia, o de envoltura rebusativa...» (es decir, sin gracia ni naturalidad, diot nik, que es el secreto del bien escribir, pues con las reglas académicas cumplidas, hay hoy muchos escritos, que el lector ordinario, a pesar del tema de interés, rechaza sin más). Eztago beraz, dena erregeletan, ez urrik emon bere.

Mocooraok idaztean artean, AXULAR gomendatzen du lehenbizi (eta bere gipuzkoarra da eta ez Nafarroako) itz hauekin: «Una persona muy allegada nos rogó en septiembre pasado (urteak pasatu dira orduz gero), que le diéramos a conocer algún pasaje escogido del GUERO de AXULAR, obra de la que le habíamos hecho grandes elogios. Sin detenernos a seleccionar, abrimos el libro en su 1.ª página y empezamos a leerla la dedicatoria o GOMENDIOZCO CARTA. A las 15 ó 20 líneas nos interrumpía, fuera de sí de emoción, para decirnos: no prosigas; hasta hoy era desconocida nuestra lengua, acabo de conocerla por el contrario. Es hoy cuando «por primera vez una lectura vascica ha puesto en conmoción toda mi alma...» Eta Nota batean dio Mocooraok: «...en el semanario ARGIA de 1925 apareció un documento notable; por el que se hizo abortar un proyecto de redacción del GUERO, obra plagada de voces exóticas, decía el articulista».

Gu nafarrendako ongi da hau, Axular Urdazubiko gema izan baizen. Bayonako ESKUALDUNA (bere ondokoa HERRIA, orai) ere gomendatzen du, zuzen euskeraz idatzi naiz duzen. Balna GOAZEN EUSKALZAINDIKO batasun-erregelak ikuskartera. Aspaldikoa da Euskalzaindiko kezka hori: 1922 urtean, gal horri buruz, Baztanen, Bilbaon, Donostian, eta Hazparnen biltzura egin ziran. Bere iritzia eman zutenen artean titut, Campion eta Broussain, Cruz Goleneche (Amayurko Erretore famatu), Orixe eta Henry Gavel alipatuko, zentzukoarteaz zudealako; denek zuten asmo hori onartzen, balna kontuz ibiltzeko errepikatuz.

Euskal izkiriaren zaharren artean ere ezta kezka hori faltatu; loanez Leizarraga, Axular, Larramendi, Iruñia, Mogel, J. B. Agirrek... eskas hori nabitu zuten; berriz izkiri-bueta argi eski ageri da.

1969 urtean agertu Azalpepenean, Euskalzaindiak dio: «Euskalki guzien gainetik eta guzien loturaz, euskeraz izkiriari batasuna na. (Ez prezisiki literarioi batasuna, irakaskintzako, Metodotarako, ikastoleetako baiziki).

Batasuna deitu txosten hortan dio Euskalzaindiak: «Añai delarik, euskalki adar bakoitzak bere literatura ur apur bat behar du izan (ipuiak, alexaharrak, kantak...), baina euskalki bakoitzean, batasuna eginez ere zentro aldera... Euskalzaindiak aparte, euskal ezkiriazale oroen biltzura egin... gero ere izkiri-zaleak izanen baldute azken hitza literatur-

euskeraren batasunari buruz. Hor bertan, Lecuona Imanol jaunak dio: «Idaztean artean, idazteentzat egin bear da batasuna; ez errian, ez Olerkietan edo Nobelistikan; ikastoleetako liburuetan baiziki».

1968 urtean Arantzazu arte ziran erabakien artean esan zen: «Ortografiaz hautatu Batzordeak adierazi dituen pundu geienak onartuak izan dira. H letraren auzian, izan diren irizteak entzun ondoren, erdi-bide bat aukeratu da hasteko: begi onez ikusko lukeala Euskalzaindiak, letra hori, bi bokal berdin, nahiz ezberdinen artean erabiltzen astea. (Beraz, ifior bortsatu gabe).

Honi buruz, erraten dut nik, idazle batzuk yaz, argitasmu bat eskatu zitoten Euskalzaindiarri: bi bokal berditzen diren artean xolik sartzea (ohore-aho-ohu, zuhur) eta diptongoa austen ez denean berriz, ez sartzeko; (edibidez, jalo, zala, maila, alkateer, lazko, beziakoetan), (Gure artean, austen ez diren diptongoak ere badira; bel, oi, nai, zoi, loi, eta haiek).

Erabakia dago, bal iparredoko izkiriaren artean ere, konsonanteen ondotik ezitela h letra sartu behar (ez, th, kh, rh, ph)... «Euskalzaindiak, Michelenaoren bidez txosten hortan dio, psikologia, etnia, mythoa, thesis, physika eta halakoetan usatzea baino, xiplexki idaztea obo dela, erabaki den bezala».

Alipatu idazle haiek, itzen astapenetan ere ez sartzen aise errextuko itzalketa uste dute (neke batzota arrot), salbu demostratibotian (hau-

dego jotzen) eta gehiago ere. Beti bazala Orga-Apanduen antetan, dantzariak, Sofulariak eta gazteak dantza ta lauzi eliztasuna agertuz. Azken leinoraldia bururatzeko ituren-go itoileak beren gure aundiekien bazter guzietan inarosten zizuztela.

Egunerian plaza zaharrean Mutli-Dantza. Gure dantzak sekulako arrakasta izan zuten eta dantzariak eta soñulariak txalo horoak ukien ere ikusilarraren aidetik.

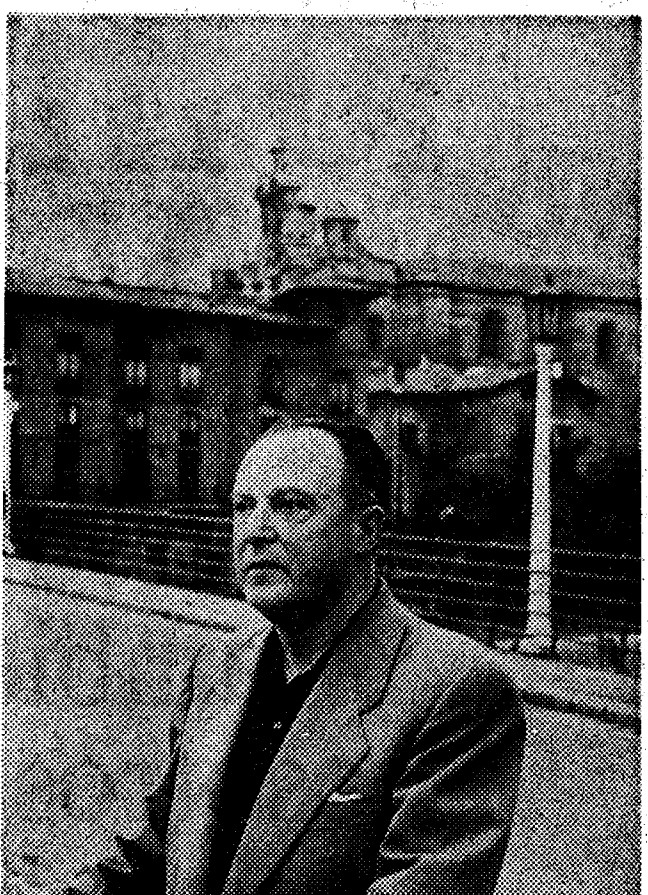
Merkatuko plazan bazkaria mila bazkaltzarrekin. Bazkaltzarrekin soñulariak, bertsoariak eta kantariak. Lumbeniriko kantariak araso ongi aritu ziren kantaldi zoragarria egitnik. Batek baino gehiago erran dauka eta errezoinarekin utsum bat nabari zela kanturik ez izatea bazkaltzarren artean eta hala da. Zerbait urtean bazkaltzarrek umore ederrakin kent zahanartan aritzen ziren eta aintzinat ere gisa hortan behar gñuko. Bazkaltzarren ordu di bat bederen kantauk xaramelatzuz gauz ederra iztako. Urtero bezala jendeak gogotik aritu zen mutli-dantzetan eta bai fandango eta porrusaldetan egin ahal guzian.

Ikaragarriko jendeaketa ka rriketan. Plazan eta ostaruetan. Zerbait jende bildu ote zen Elizondor? 15.000? Halatsu. Zortzi tertulietan Tolosa-ko «Udaberri» eta Gazteliko «Gurdi» taldeak dantza zagerpen ederra erakutsi zituzten.

Holaxe joan zerga Baztanraren eguna. Bete bezala beste honer buruz iduripen ezberdinak izanen dira eta bakoitzak bere iritzia emanaz, beti izaten bait-dira eztabaidak. Bete ere gure euskaltzarren badugu naika lana eta estatu gabe jo dezagun aintzinat beti egiazko euskaldunak izaten.

M. IZETA

“UXOLA” IDAZLE LANGILLEA TA ARGIA

“UXOLA” euskal idazlea, (AIDA ARGAZKIA)

«Uxola» idazlearentzat, 1973 urtean garrantzi handikoa izatea ez da arritzeko. Urte onan, euskeraz, bi liburu argitaratu ditu: «Ezpalak» eleberria ta «Sugegorri Korapiloa», Mauriac' en liburu baten itzulpena. Idazle gutxi Euskal Herri' n esketiko zioten, urte berean, bi liburu euskeraz. Langille amorrutu degu gure «Uxola». Bere izena, euskal aldizkari gelsestan ikusten da. Begi zomozta dauka, beatzak ariñ eta burua argi. Euskal Herria zaindu naian, erne dabil. Eten gabe lanean, Euskal Herri jator baten alde jarraitzen du. Biar gaurko Euskal Herria ezagutu naian ibiliko danak, naitanaz, «Uxola' n.» lanak ezten tu bearko ditu. Aldizkarietan agertu diran gizon argi onen lanak arrituta uzten ba gaituzte, bere etxean daukanak ikusita, orrelako idazle langille gutxi daukagula Euskal Herria, esango genuke. Argitaratu gabe daukan saila luzea ikus: lau eleberri, ogeita bost antzerki ipuiki ezin konta, aukeratu milaika iru eleberri euskeratuak. Zazpi sari jasotz.

Gure euskalzaletan ur, idazlea degu ta gainera oso ona. Euskeraz ez du nolani erabiltzen, al duan obekiana baizik. Maite du indar gutzite eta izkauntza bikaña egiten du. Jostkera dauka oso aberatsa ta indar aundikoa; itezgia berriz zabala, aditza ondo ikasia, esaldiak biziak. Asmoz iturriaren antzekoa; ez dana agortzen. Asko irakurri du, Gizona ta gizonaren jokabideak nolakoak diran ondo dakizki. Euskal Herria ta euskalduna sakonki ezagutzen ditu. Gizon onekin itz egitea, gauzik atseginena da, baiñan ezin da zernai esan. Euskal Herri'ko jokabideak nundik nora dijozten dakina bait da.

Euskaldun zinezkoa degula, zer esanik ez. Aspaldi eskeñi zion osorik bere bizia. Ez bakarrik bere lanak, izan dituen nekeak ere asko esan nai digute. Berak nai ezik, itzalean eta atzerrian urte asko igarotz.

Kristaua degu gainera egitazkoa; euskaldun sinismendun edo fededun. Berak aia diti; garbiasko ta lotsatugabe. Ez da gutxi gaurko egunean. Sinismena garbia dabilki bere nortasun sakonean; ez dauka errekarra botatzeko. Kristo'ri esker, naigabe ta ezbehar lauzak gailendu ditu. Iturri ortatik artzen bait da bizitzeko ta Euskal Herria zintzeteko bear duan indarra. Gizona degu egitazkoa ta kristau zintzetza.

Nola sortu zitzaion idazteko gogoia, jakin nai izatea bidezkoa da. Gazte garrian taldeko bersoaria genuen. Ordean Lizardi' n itzaldietara joaten zan. Bere maiztuz Orixe jotzen zuan. Etxean euskal aldizkari geienak artzen zituzten eta berak danak IHAKURTZEN. Mendizalea zan eta atzaiari gauza asko galdetzen zizkien mendian. Errian bertan ere izkuntzaren berezitasunak jasotzen zituan. Gure azkeneko nodan, frenteko euskal aldizkarian asi zan idazten. Bere lanak nolani etzizkietara argitaratzen ikusi zuan, pöztu zan. Oso ondo apanduk agertzen zizkieten. Erbesteatu zutenean, an, aberrikk oso urruti eleberriak egiten zituan; baita bere autobiografia ere. Galdetu nio: «Zuretzat, egindako lanetan zein da obereña?». «Autobiografia», berealaxe erantzun zidan. Gero erbesteko lan esko euskeratzen asi zan. Literatura edo elertia Euskal Herria' ren alde serbitsu bat bezala aritu zuan. Gauza guztietarako euskeraz gail dala ondo agerri argi gutziak ikuitzen zituan: eleberri «polizi, Oeste, Kostunbrista), antzerkia, ipuiki, polemika eta abar».

1956 garren urtean jasotzen du lenengo saria; gero orren ondotik beste zazpi.

Yayo da berealaxe oartuko gera. Amabost egunean eleberri bat idaztera iritsi datanterki bat bost egunean.

Bere lenengo antzerkia agertu zutenean, idazle bezala pozik aundiena artu zuan; zer esanik ez, berrik lenengo bi liburu aukerin...

Orain, goiz eta arratsalde idazten ari da Egunero irakurritako berririk nagusienak olerkietan jartzen ditu.

Nor degu «Uxola» idazlea? Estanis Urroxola bere izena; Tolosa' n sortu zan 1909 urtean. Ezkondua da ta bere emazte ezitua ta elaiak garrantzi aundia euki du gizon onentzat. Bi seme ta alaba bat ditu. Alabak asko lagundu dio bere idazkiak garbitz jartzen. Bere bilobak, alabaren semeak, naparrak dira ta aitona oso pozik dago. Nafarroa atsegini zaito. Naiz Tolosa' n bizi, aspalditik joera Nafarroa-aldera zeukan; Arriar, Beriain, Erronkari, Mendaur, Ezkaurre...

Nafarroa'ko irikitasuna maite du beneñan. LATXAGA

BAZTANDARREN BILTZARRA

Uztailako ilabete hori traketsa baino traketsago gertatu zai gu. Hasmentia hasmentatik beti muku ta eguzkirik gabe, tarteka euria eta eldieka sapa ta zakar, Txarra kanpuendako eta txarre ere jendearendako, nekazariak belarrak ezin eginez eta arrankura franko bazterretan, ilabete guzira gisa hortan ikusirik jendea kezketan zagon BBaztandarren Biltzararen eguna ere eguraldi txar batek ondutako ez ote zuen eta kezka hokek oraindik gehiago indartu ziren egun hortako argi-hastean euria ari

zuela ikusi ginuelarik. Beharrik gero agertu eta arindu zuela eguzkia ere agerturik. Azkenean eguna eski ederra gertatu zitzaigun eta erran dezakegu denborarekin suertea ona izan ginen.

Bederatzigarren Baztandarren Biltzarra ospatu dugu Elizondetan eta aintzineko urte honetan bezala jende aundik bildu da Baztan-go hiri nagusian. Hemen ikusi ditugu Euskal Herri'ko zazpi lurraldetako euskaldunak. Nafarroatik Iruñea, Tafalla, Lizarrak, Uztama, Bidasoa eta Erribera aldekoak. Gipuzkoarrik, Arabarrak, Bizkaita

erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten.

Meza ondoren urteroko Orgen-bildaldia Elizondoko karriketan barna leinoraldia gisa hortan moldaturik: Balleko Etxeko Ikurriria aintzinean eta ondotik Baztan-go Xistulariak Maurizio gidari zautaketa. Herri gehientzuek agertu zuten beren ka-

rozra hor ikusi gintuela: Elizondotiki (sei), Elbete, Arizkuri, Azpilkueta, Arraitz, Iruñia, Gartzain, Erratzu-ko herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten, ardi multxu herrialde egiazko artzain bat erakutsi zuten.

«Cartel» edo Irargarian. Harok bazuen bizitasuna hura egia zelatik. Beste gainerako arrotek gauz auzit erakutsi zituzten hala nola: «Errota», «Sagardote gila», «Andi lila arrotzen», «Bela Txikia», «Zungindegia», «Elbete», «Kupela», «Ile mozte» «Baztan zopak jaten eta or-

BIHOTZERA... BIHOTZETIK

Ignazio Goikoetxeak, Añamendi Argitaldierri sonatzen redaktore sonatuak, eskas emanikako itzulpen bat, aztergai dut.

Enciclopedia-ko «Literatura, vol. I» ean datorren itzulpen bat.

Xori-bihotzetik jalkita k o kantuz diardur. Gal txanbelifaz (lindo), txanbelifin bada.

Mugaz naizdiko Dr. Larralde eta Dibarrat poeta handien estrofa bi, ditut azterlan.

Nortasun bizkorreko olerkari bi-blok, bihotzera dihoan bidea, bihotzetik igarotzen dela irakatsi gogo dut.

«Batuzetan gorago / duk altzatzen boza / Ordu an urrunago / duk senti espore».

Oi japhal berdin gora, / zoin den hunkigarril / MAIZ ZOHAK BIHOTZERA / HANDIK DENA JALGI!

Dibarratena, orain «Artzaintza Pastora Mendian», izenduenetik. «Ez badu ere aditzen ahal hiriko kantu ederrik / Entzuten ditut bas-ihizak alderdi guzietarik / Kukuk kuku pago gaitetik, epherrak kantu beretik, / Xori tipiek arbolatetik, xoxoket sasi barnetik, / HELEN TITXOAK ETO RTZEN ZAITZIK BIHOTZERA BIHOTZETIK».

«Y si no puedo or los bellos cantos de la ciudad, oigo a las fieras salvajes desde todos los puntos; el cucullito canta sobre el haya, canta la perdiz su canto, los pajarillos desde los árboles, los tordos desde el interior de

los zarzales, sus cantos me llegan muy hondo al corazón».

Premia IXURKO